

Pohled sociálních pracovníků OSPOD na práci s dětmi umístěnými v dětském domově

Lucie Gavendová, DiS.

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie Gavendová, DiS.
Osobní číslo:	H17904
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Pohled sociálních pracovníků OSPOD na práci s dětmi umístěnými v dětském domově

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ústavní a ochranné výchovy a vývojové psychologie.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2013. Metody a řízení sociální práce. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
- NOVOTNÁ, Věra, 2016. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-022-5.
- Občanský zákoník: novelizované znění: rejstřík: redakční uzávěrka ... Ostrava: Sagit, 2012-. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.
- ŠVARČEK, Roman a Klára, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

L.S.

Mgr. Libor Márek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Vě Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na Pohled práce sociálních pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) s dětmi umístěnými v dětském domově. Cílem práce je, popsat zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v DD a porovnat je se zkušenostmi sociálních pracovníků OSPOD s potřebami dětí v DD. V teoretické části popisujeme zákonné možnosti pracovníků OSPOD, postavení dětských domovů vůči SPOD a vývojová stadia dětí. Praktická část se zabývá výzkumným šetřením, analýzou získaných dat, její následnou interpretací a závěrem ve kterém poukazujeme na možnosti řešení dané problematiky.

Klíčová slova: sociálně-právní ochrana dětí, dětský domov, zákon, rodina

ABSTRACT

The bachelor's thesis is focused on the view of social workers in the Authority for Social and Legal Protection of Children (ASLP) working with children placed in a children's home. The aim of the thesis is to describe the legal possibilities of ASLP social workers when working with children placed in a children's home and to compare them with the experience of ASLP social workers in the children's needs. In the theoretical part we describe the legal possibilities of ASLP workers, the position of children's homes in relation to ASLP and the developmental stages of children. The practical part deals with research, analysis of data obtained, its subsequent interpretation and conclusion in which we point out the possible solutions to the problem.

KEYWORDS: ASLP worker, children's home, law, family

„Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, zůstává očím skryto“.

Antoine de Saint-Exupéry

Poděkování

Ze srdce děkuji touto cestou mé vedoucí práci, Mgr. Lucii Blašíkové, Ph.D., za její odborné rady, vedení a vstřícnost. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině za stálou podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	1
I TEORETICKÁ ČÁST.....	2
1 ZÁKONNÉ MOŽNOSTI PRACOVNÍKŮ OSPOD	3
1.1 ZÁKONEM UPRAVENÁ PRÁCE PRACOVNÍKŮ OSPOD	4
1.2 INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE	5
1.3 SPOLUPRÁCE S RODINOU	7
2 POSTAVENÍ DĚTSKÝCH DOMOVŮ V SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ.....	9
2.1 ORGANIZACE A STRUKTURA DĚTSKÉHO DOMOVA	9
2.2 PŘIJÍMÁNÍ A ZAČLEŇOVÁNÍ DĚTÍ V DĚTSKÉM DOMOVĚ	10
2.3 REALIZACE DĚTÍ V DĚTSKÉM DOMOVĚ	11
3 VÝVOJOVÁ STÁDIA DĚTÍ	13
3.1 STÁDIUM PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ	13
3.2 STÁDIUM ŠKOLNÍHO VĚKU	14
3.3 STÁDIUM PUBESCENCE	15
3.4 ADOLESCENCE	16
II PRAKTICKÁ ČÁST	18
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	19
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	19
4.2 DÍLČÍ CÍLE	19
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	20
4.4 METODY A TECHNIKY VÝZKUMU.....	20
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	21
4.6 REALIZACE VÝZKUMU	22
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT.....	24
5.1 KATEGORIE Č. 1 – DŮVĚRA V PRACOVNÍKA OSPOD A OČEKÁVÁNÍ DĚTÍ A PRACOVNÍKŮ	24
5.2 KATEGORIE Č. 2 – PŘEDSTAVA BUDOUCNOSTI A DŮVĚRA V DD.....	26
5.3 KATEGORIE Č. 3 – ČETNOST NÁVŠTĚV A KOMUNIKACE S RODINOU	28
6 INTERPRETACE DAT.....	31
ZÁVĚR	34
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	36
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	38
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	40
SEZNAM TABULEK.....	41
SEZNAM PŘÍLOH.....	42

ÚVOD

Cílem bakalářské práce je popsat zákonné možnosti práce sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s dětmi umístěnými v dětském domově.

O práci sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) s dětmi, které jsou umístěné v dětském domově, se příliš nehovoří. Naopak se velmi hovoří o mnoha dětech vyrůstajících v „ústavech“. Veřejností jsou velmi kritizovány dětské domovy (dále jen DD), které by měly být zavřeny a nahrazeny náhradní rodinou péčí - pěstounskou péčí. Stejně tak bývají sociální pracovníci laickou veřejností odsuzováni za svou práci, jelikož v dřívější době, měly jiné pravomoci, které jim umožňovaly jednat jiným způsobem, než jaké mají dnes. Autorka bakalářské práce si toto téma zvolila proto, že čtyři roky pracovala jako sociální pracovníce OSPOD.

V teoretické části se proto podíváme na kompetence pracovníků, které jim umožňují pracovat s dětmi v dětském domově, také vysvětlení toho, kdo rozhoduje o nařízení ústavní výchovy, že to není již samotné rozhodnutí sociální pracovníce, ale daleko vyšší. Dále vysvětlení toho, jak fungují dětské domovy, kdo je zřizuje, jaká mají pravidla a co mohou nabídnout dětem. A právě na děti je zaměřená poslední podkapitola této části z pohledu vývojové psychologie dětí. Každé dítě v jiném věku má jiné zájmy.

Praktická část navazuje na teoretickou, kdy byl stanoven výzkumný problém, kterým je popsat zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v dětském domově DD a porovnat je se zkušenostmi sociálních pracovníků OSPOD s potřebami dětí v DD. Pro takový výzkum byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu pomocí polostrukturovaného rozhovoru a to z důvodu, že umožňuje porozumět žité zkušenosti respondenta. Závěrem práce tak bylo zjistit, zda je práce sociálního pracovníka OSPOD efektivní, zda tak jak zákon umožňuje tuto práci, je dostačující.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKONNÉ MOŽNOSTI PRACOVNÍKŮ OSPOD

Sociálně-právní ochrana dětí (dále jen SPOD) je „soubor činností upravených zákony směřujících k zajištění práva dětí na příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů“. (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 12)

„Co se rozumí sociálně-právní ochranou dětí vyjadřuje konkrétně **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „Zákon SPOD“), který vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1jako: a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“ (OSPOD, ©2009)

Přehled právních předpisů vztahujících se k sociálně-právní ochraně dětí. Prováděcí vyhláška k zákonu o sociálně - právní ochraně dětí č. 473/2012 Sb. Dále je možné čerpat z Občanského zákoníku č. 89/2012Sb., kde je upraveno také rodinné právo, „§ 972, (1) Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let. Ústavní výchovu lze před uplynutím tří let od jejího nařízení prodloužit, jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají. Trvání ústavní výchovy lze prodloužit opakovaně, vždy však nejdéle na dobu tří let. Po dobu, než soud rozhodne o zrušení nebo o prodloužení ústavní výchovy, dítě zůstává v ústavní výchově, i když už uběhla doba dříve rozhodnutím soudu stanovená.“ Důležitý je také Zákon č. 292/2013 Sb., o Zvláštních řízeních soudních, zejména pak §12 Předběžná opatření, Občanský soudní řád Zákona č. 99/1963 Sb. stanovení opatrovníka nezpl. v soudním řízení, Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a související dokumenty, která definuje dítě jako nezletilou bytost, která nenabyla zletilosti dříve, v případech, kdy to zákon umožňuje. Dále Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“, kdy každé dítě má právo na to, aby vyrůstalo ve šťastné rodině, plně dobré atmosféry a porozumění. Evropská deklarace WHO o zdraví dětí a mladých lidí s mentálním postižením a Etický kodex sociálních pracovníků, kdy sociální pracovník respektuje každého člověka i dítě bez ohledu na pohlaví, věk a původ. (OSPOD, ©2009)

Mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí také patří „*obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností (ORP), krajské a magistrátní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (UMPOD)*.“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 12)

Podle „§ 5, *Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, je předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.*“ (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 36)

1.1 Zákonem upravená práce pracovníků OSPOD

Sociální pracovníci se zaměřují především na děti uvedené v „ § 6, *Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, a) jejichž rodiče odstavec: 1. zemřeli, 2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo 3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*“ (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 40)

Pokud takové děti vyhledají a započnou spolupráci s rodinou, která však nevede k nápravě výchovných či jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, kdy dítě se důsledkem tohoto nevhodného chování stává ohroženým na životě a zdraví, provádí sociální pracovník opatření na ochranu dětí podle „ § 14, *Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, (1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem¹¹⁾ návrh soudu c) na nařízení ústavní výchovy*“ (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 88).

„*Předběžné opatření dle § 452, zákona o zvláštních řízeních soudních - tzv. „rychlé“: Toto předběžné opatření mohou podat pouze pracovníci OSPOD a to jen v nejzávažnějších případech, kdy je dítě v reálném ohrožení života či zdraví – dítě týrané, zneužívané, bezprizorní (bez domova), apod. O tomto předběžném opatření rozhoduje soud do 24 hodin od jeho podání. Je vykonatelné jeho vydáním příslušným soudem a nemá odkladný účinek. Soud následně zahajuje řízení ve věci samé bez návrhu*“ (mrosice.cz)

Před samotným nařízením soudu ohledně ústavní výchovy, je však nutné zkoumat, zda nelze péči o děti zajistit jinak než ústavní výchovou. Soud i pracovníci OSPOD hledají, zda má dítě někoho blízkého z rodiny nebo širší rodiny, případně známých, kdo by mohl převzít péči o dítě na nezbytně nutnou dobu. Náhradní rodinná péče, kam se řadí péče jiné fyzické osoby nebo osob či osvojení nebo pěstounské péče má vždy nezastupitelnou přednost před ústavní výchovou, pokud je to v zájmu dítěte. (Novotná, Fejt, 2009)

Ústavní výchova se nařizuje podle § 971, Občanského zákona č. 89/2012 Sb. (1) „*Jsou-li s výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu*

vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby.“ (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., s. 101)

Pokud je dítě umístěno v Dětském domově, začíná pro pracovníky OSPOD dlouhodobá spolupráce jak s dítětem, tak s jeho biologickými rodiči. Pracovník OSPOD má podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, „ § 29 *Sledování výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, odstavec (1) Obecní úřad obce s rozšířenou působností sleduje dodržování práv dítěte ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy,²⁶⁾ v domovech pro osoby se zdravotním postižením a v dětských domovech pro děti od 3 let²⁸⁾ věku a v obdobných ústavech (zařízeních), umožňují-li zvláštní právní předpisy, aby byly zřízeny právníky nebo fyzickými osobami, (dále jen „ústavní zařízení“), sleduje zejména rozvoj duševních a tělesných schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení, zjišťuje, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Obecní úřad obce s rozšířenou působností působí k tomu, aby byli v ústavním zařízení sourozenci umístěni společně. (2) Zaměstnanec obce s rozšířenou působností zařazený do obecního úřadu je povinen a) nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova, uložena ochranná výchova nebo ochranné léčení ústavní.*“ (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 192).

Dále má pracovník OSPOD podle tohoto zákona možnost hovořit s dítětem o samotě bez přítomnosti dalších osob, zejména právě zaměstnanců dětského domova a také má oprávnění nahlížet do veškeré dokumentace, který domov o dítěti vede. (sancedetem.cz)

1.2 Individuální plán ochrany dítěte

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny tzv. individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD).

„ Vyhodnocení potřeb dítěte je zakotveno v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, § 10, odstavec (3) Obecní úřad je povinen d) *zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny podle písmene c) individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte,*

dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. (Racek, Solařová, Svobodová, 2014, s. 7)

Individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD) je základním nástrojem sociální práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou, tedy i dětí umístěných v dětském domově. Pracovník OSPOD spolupracuje s rodinou dlouhodobě, kdy v dané rodině zastává pozici tzv. koordinátora případu, který vede rodinu, kontroluje přímou práci s dítětem, rodinou a dalšími subjekty, jako jsou například různé organizace, ale i neziskové organizace, odborníci i dětské domovy. Důležitá je především aktivizace rodiny, která by měla vést k odstranění nedostatků v péči o nezl. děti, která může být způsobena ekonomickou situací rodiny, postoji rodičů k výchově dětí podle jeho aktuálních vývojových potřeb. (MPSV, ©2015)

IPOD chápeme jako proces, který by měl být zahájen do jednoho měsíce od počátku poskytování sociálně-právní ochrany dítěte. Podkladem zpracování pro IPOD je kvalitní vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, proto je nezbytné znát rodinné poměry. Zjišťujeme potřeby dítěte a míry jejich naplnění v rodině. Zhodnocujeme situaci dítěte v rámci širší rodiny a aktuální míry ohrožení dítěte. Vyhodnocení také objasňuje silné stránky rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu. (MPSV, ©2015)

IPOD se má pravidelně aktualizovat, a to zejména v situacích, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní nebo ochranná výchova nebo kdy je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.

Pro sociální pracovníky OSPOD, vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí doporučení k vytvoření individuálního plánu péče o dítě. Obsah individuálního plánu ochrany dítěte je stanoven v § 2 vyhlášky č. 473/2012 Sb. (MPSV, ©2015)

Mezi cíle vyhodnocování IPOD patří „ Objasnit a definovat potřeby dítěte a jeho rodiny a ověřit jejich naplňování, zjistit silné stránky rodičů/pečovatelů při péči o dítě a nalézt vhodné formy podpory tam, kde rodičovská kapacita nedostačuje k naplňování potřeb dítěte, zhodnotit situaci dítěte v širším kontextu (komunita, širší rodina), najít zdroje podpory pro rodinu mimo domácnost (širší rodina, služby v komunitě apod.), vytvořit společně individuální plán řešení situace ohroženého dítěte. (Racek, Solařová, Svobodová, 2014, s. 8)

Práce na plánu by měla probíhat většinou v místě bydliště rodiny. Vyhodnocení obsahuje základní údaje o dítěti (jméno, příjmení, rodné příjmení, datum narození, bydliště). Sběr dat je soustředěn na vývojové oblasti dítěte, zejména na zdraví, vzdělání, citový vývoj a vývoj chování. Věnuje pozornost identitě, představě o vlastní budoucnosti a rodině. Dále se pak

zaměřuje na návyky dítěte, plnění jeho povinností a péče o sebe. Sociální pracovník po sběru těchto dat vypracuje IPOD a rodině zašle návrh plánu, ta by měla mít dostatečný časový prostor si plán projít. Na společném setkání jsou pak stanoveny závěry, cíle a úkoly pro rodinu. Sociální pracovník stanoví datum vyhodnocení plánu, které by však mělo být nejdéle na půl roku. (MPSV, ©2015)

1.3 Spolupráce s rodinou

„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“ (Giddens, 1999, s. 156)

„Současná rodina je křehká, ve srovnání s minulostí málo stabilní a malá. Pokud se dostane do těžkostí, je víc než v minulosti závislá na státu a jiných zdrojích. Základní dnešní funkce rodiny jsou v našem typu společnosti ekonomické zajištění i emocionální podpora všech členů rodiny a vychovávání dětí.“ (Matoušek a kol., 2013, s. 201)

Do obtíží se někdy dostává každá rodina. Matoušek a Pazlarová takovou rodinu nazývají jako „mnohoproblémová rodina.“ *„Tato rodina má vážné těžkosti ve více sférách svého fungování, jako je bydlení, finance, výchova dětí, partnerské vztahy, vztahy k členům širší rodiny, vztahy k institucím, konflikty se zákonem, nemoci, závislosti...“* (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 18).

V případech kdy je dítě umístěno v dětském domově, je sociální pracovník povinen podle Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 29 odstavec (2) b) *„nejméně jednou za 3 měsíce navštívit rodiče dítěte, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.“* (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 192).

Sociální pracovníci pracují s rodinou především na uspořádání poměrů tak, aby se dítě mohlo vrátit zpět do rodiny. Účelem práce s rodinou je také motivace rodičů k návštěvám nezpl. dětí v dětském domově. Sociální pracovník pomáhá rodičům s vyřizováním dávek na Úřadech, s dluhovou a bytovou problematikou, kdy rodičům doporučí různé státní i jiné organizace, kde řeší podobné problémy s klienty. Návštěvy rodičů probíhají v místě jejich aktuálního bydliště. Pokud zde nejsou rodiče zastiženi, ponechá se jim ve schránce předvolánku s žádostí o kontaktování sociálně pracovníce za účelem sjednání nového termínu návštěvy. (Novotná, Burdová, Jurková, 2016).

Při hodnocení rodin sociální pracovník hledá rizikové a protektivní faktory. Mezi ty rizikové faktory, které ohrožují rodinu, řadíme například násilné řešení sporů, alkoholismus, žárlivost dospělého, autismus dítěte. Mezi ty protektivní řadíme osobní odolnost dospělého, inteligenci dítěte, potenciálně mezi ně můžeme řadit osoby ze široké rodiny, osoby z místní komunity, spolupracovníky, osoby pracující v sociálních službách. Při řešení problému rodiny jsou zhodnoceny, jak rizikové, tak protektivní faktory a na jejich základě sociální pracovník sestaví plán řešení. (Matoušek a kol., 2013)

Hlavním cílem pro práci s rodinou je získání její důvěry. Sociální pracovník musí počítat s obranným postojem dospělých členů rodiny. Práce s rodinou může být zpočátku těžká. Rodina nedodrží dohodnuté schůzky, nedostaví se na pozvání. Z tohoto důvodu je lepší s rodinou pracovat v domácím prostředí, je však nutný souhlas dospělých členů rodiny. (Matoušek a kol., 2013)

Stručné shrnutí

V první kapitole byly představeny důležité zákony a dokumenty, kterými se pracovníci OSPOD řídí, neboť to je základní pro jejich práci. Již zde byl představen zákon, který zmiňuje nařízení ústavní výchovy. Dále byla vymezena práce sociálních pracovníků ve vztahu k ohroženým dětem, tedy jak se vlastně k takovým dětem dostanou. Pakliže takové děti dohledají, uvádíme, jak dále postupují, aby děti ochránili. V našem případě se jedná o postup nařízení ústavní výchovy. Pokud je dítě umístěno v ústavní výchově – dětském domově, začíná další dlouhodobá spolupráce, jak s dítětem, dětským domovem, tak s rodinou. K tomu slouží další důležitý zákonem zmiňovaný IPOD. Jedná se o dokument, do kterého jsou zaneseny plány a cíle, které mají odstranit ohrožující vlivy působící na děti a umožnit tak návrat do rodinného prostředí. IPOD se musí pravidelně aktualizovat a konzultovat s dotčenými osobami i samotnými dětmi, pokud se jich to přímo týká. A právě na to navazuje poslední subkapitola, práce s rodinou. Pracovníci OSPOD se snaží s rodinou pracovat právě na odstranění důvodů, pro které bylo dítě odebráno a svěřeno do péče dětského domova, tak, aby se děti mohly, co nejdříve do své biologické rodiny vrátit.

2 POSTAVENÍ DĚTSKÝCH DOMOVŮ V SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

„Dětský domov je zařízení pro děti, které nemají možnost vyrůstat v rodině, a to proto, že rodinu nemají, nebo proto, že rodina není schopna či ochotna se o ně starat (tzv. sociální sirotci).“ (Matoušek, 2008, s. 44)

Činnost dětských domovů se řídí především Zákonem č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Dále pak Zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Vyhláškou č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a Zákonem č. 250/2000 o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

Hlavními zřizovateli dětských domovů jsou Krajské úřady a dále dětské domovy spadají pod státní školské výchovné zařízení (MŠMT).

„V roce 2002 byla v ČR struktura školských zařízení změněna tak, že jedna výchovná skupina nemůže mít více než osm dětí a jedno zařízení více než šest skupin. V dětských domovech – což je nejrozšířenější typ školského ústavního zařízení pro děti u nás – jsou děti vychovávány stálým týmem vychovatelů. Navštěvují místní školy. Jejich kontakty s biologickými rodinami povoluje pracovník/pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí z místního úřadu. Děti mohou být v dětském domově do 26 let, pokud se soustavně připravují na povolání, většina jich však odchází v 18 letech, mnohé z nich nemají v té době ukončený učební obor.“ (Matoušek a kol., 2013, s. 415)

2.1 Organizace a struktura dětského domova

„§ 2 zákona č. 109/2002 Sb. (14) Podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací činnosti a péče v zařízeních a středisku a o způsobech uplatňování práv a povinností vymezených tímto zákonem dětem nebo osobám odpovědným za výchovu, zařízením a středisku stanoví vnitřní řád.“

§ 4 zákona č. 109/2002 Sb. (1) Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v zařízení je výchovná skupina nebo rodinná skupina. (4) Rodinná skupina je základní organizační jednotkou v dětském domově a v dětském domově se školou. Tvoří ji

a) v dětském domově nejméně 6 a nejvíce 8 dětí,

b) v dětském domově se školou nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví. Sourozenci se zařazují do jedné rodinné skupiny; výjimečně je možné zařadit je do různých rodinných skupin, zejména z výchovných důvodů.

(5) V dětském domově lze v jedné budově či ve více budovách v jednom areálu zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. V dětském domově se školou lze v jedné budově či ve více budovách v jednom areálu zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Děti se do rodinných skupin zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.

§ 12 zákona č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Dětský domov

(1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

(2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

(3) Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.“
(MŠMT.cz)

2.2 Přijímání a začleňování dětí v dětském domově

Přijímání a začleňování dětí si řídí domovy samy na základě svého vypracovaného vnitřního řádu. Obecně však platí, že při přijímání dětí musí dojít k předání určitých písemností. Například dětský domov Strážnice, ve kterém byla provedena i část výzkumu ve svém vnitřním řádu uvádí pravidla pro přijímání dětí následovně.

Děti jsou přijímány v doprovodu sociálního pracovníka OSPOD a příslušného Okresního soudu (soudní vykonavatel). Pracovníci domova se společně s dítětem předají osobní doklady dítěte, jako je rodný list, případně občanský průkaz, osobní list, průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz, potvrzení od lékaře o aktuálním zdravotním stavu, pokud je dítě

školou povinné, tak i poslední školní vysvědčení nebo výpis z katalogového listu s vyznačením roku školní docházky. Dále platí, že se děti umisťují především co nejbližší bydlišti rodičů, případně rodiny, ale jen pokud by to nemělo negativní vliv na mravní vývoj dětí. (www.domuvek.cz, Vnitřní řád Dětského domova ve Strážnici).

Při přijímání a začleňování dětí si ředitel domova vybere zaměstnance, který převezme dítě a provede s ním seznamovací pohovor, seznámí ho s pravidly domova a různými programy, který domov dětem nabízí, ukáže mu budovu. Dále mu ukáže, do jaké rodinné skupiny bude patřit a ukáže mu jeho pokoj, kde bude mít přidělenou postel, skříňku a osobní věci. V domově je přítomen i pedagogický pracovník, který má za úkol vypracovat program rozvoje dítěte, a to nejlépe do dvou měsíců od jeho přijetí do domova. (www.domuvek.cz, Vnitřní řád Dětského domova ve Strážnici).

2.3 Realizace dětí v dětském domově

V dětských domovech se uplatňují především neformální výchovné a organizační metody, které mají vliv na rozvoj citový, mravní a sociální rozvoj dítěte. Cílem domova je vytvořit takové prostředí, které uspokojí základní materiální, citové i speciální potřeby dětí. Takové prostředí má příznivý vliv na rozvíjení dovedností dítěte, jeho vědomostí a návyků s přihlédnutím k zájmům dítěte. Nedílnou součástí je také uspokojování potřeb dětí v oblasti zábavy, volného času a rekreace. Důležitá v realizaci dítěte je i spolupráce se školou. Zde se děti také učí zdokonalovat sebeobsahu, učí se pracovním a sociálním dovednostem a návykům, z toho důvodu, aby pro ně začlenění do společnosti bylo co nejvíce úspěšné. (www.domuvek.cz, Vnitřní řád Dětského domova ve Strážnici)

„Důležitou pedagogickou zásadou je, aby požadavky kladené na děti byly přiměřené jejich možnostem, odpovídaly jejich potřebám, zájmům a respektovaly i dosavadní životní zkušenosti dětí. Právě u dětí z nepodnětného a dysfunkčního rodinného prostředí je nutné počítat s výskytem negativních vlastností, návyků jednání a chování.“ (Vocilka, 1999, s. 12)

Dětský domov realizuje činnosti pro děti na základě týdenního plánu výchovně vzdělávací činnosti. O všech těchto činnostech jsou vedeny denní záznamy. Domov dítěti umožňuje po jeho předchozím zájmu a domluvě docházení do různých kroužků, sportovních oddílů a účast na závodech, turnajích a různých kulturních akcích. Dětský domov umožňuje dětem,

kteřé přichází z nábožensky orientované rodiny pokračovat v náboženství a účast na náboženské výchově či bohoslužbách, podle rozumové vyspělosti dítěte. (www.domuvek.cz, Vnitřní řád Dětského domova ve Strážnici)

Stručné shrnutí

V druhé kapitole se věnujeme dětským domovům. Důležité je vysvětlení, o jaký typ zařízení se jedná, jaké podléhá zákonné úpravě a kdo je jejich zřizovatelem. Nedílnou součástí je organizační struktura, která je důležitá pro spolupráci sociálních pracovníků OSPOD s dětským domovem. Sociální pracovník musí znát podmínky pro přijetí do dětského domova, pakliže má dítě, které potřebuje do domova umístit. Pracovník OSPOD musí volit takový domov, který bude vzhledem k povaze a původnímu bydlišti dítěte vhodný. Proto je důležité znát možnosti realizace dětí v dětském domově. Každý domov, má jiné možnosti realizace dětí.

3 VÝVOJOVÁ STÁDIA DĚTÍ

V této kapitole se budeme věnovat stádiu vývoje od předškolního věku po dospělost. Jelikož, jak zmiňuji výše, v podkapitole 2.1, nám § 12 zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů v třetím odstavci říká, že do dětského domova mohou být umístřovány děti ve věku od 3 let.

3.1 Stádium předškolního období

„Předškolní období trvá od 3 přibližně do 6 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, ale může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná, umožňuje např. dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace.“ (Vágnerová, 2000, s. 75)

Matějček (2017, s. 133) uvádí, že největším kouzlem tohoto věku je fantazie, která je především od tří let velmi živá, neotřelá, tvořivá a svěží. Z toho vyplývá, že dítě pracuje s hrou a ve hře spontánně. Pro dítě je hra důležitá, bez ní se vytrácí dětství a stává se tak zvláštním.

„Kolem čtyř let se vývoj inteligence dítěte dostává z úrovně předpojmové (symbolické) na vyšší úroveň názorového (intuitivního) myšlení. Pokrok v myšlení dítěte, které přešlo ze symbolické etapy do fáze názorového myšlení, je nesporný, ale stejně tak jsou zřejmá i omezení, jež dítěti zatím nedovolují myslet skutečně logicky po krocích, které mohou být v mysli volně opakovány a současně porovnávány.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 90)

Důležitou proměnou jsou také nové vztahy s vrstevníky a získávání kamarádství. Významnou roli při výběru kamaráda hraje také role pohlaví, přátelské chování a vlastnictví předmětu, který je zajímavý. (Helus, 2004, s. 203)

„Přibližně kolem třetího roku věku činí dítě objev mimořádného významu – silou své představivosti jako by dokázalo vyjít ze sebe samého a stát se někým jiným, někde jinde, někdy jindy. Pomocí her na sociální role se dítě také učí vyhraňovat některé své vlastnosti, připodobňovat se ke vzorům, které touží napodobit. Zkouší si samo sebe v situacích, jež v realitě

nenastaly (třeba ani nastat nemohou), nicméně ale přitahují, jsou pocíťovány jako zajímavé či důležité, mají pro vyhraňování individuality význam.“ (Helus, 2004, s. 203, 204)

3.2 Stádium školního věku

„Jako raný (mladší) školní věk označujeme věkové období od šesti do jedenácti let života. Název odkazuje na sociální zařazení dítěte – na skutečnost, že se stalo školákem. Je to zcela přirozené – vstup dítěte do školy je vskutku velkou událostí jeho života, která má dalekosáhlé důsledky pro jeho další vývoj.“ (Helus, 2004, s. 205)

Většina dětí se do školy velmi těší, avšak si nedokáží uvědomit to, že budou mít povinnosti, které se musí plnit. *„Vstup do školy znamená pro většinu dětí značnou zátěž, která se ještě zvětšuje v době stoupajících nároků na vzdělání a na pracovní výkonnost.*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 103)

Nároky na všechny děti ve škole jsou stejné a stále stoupají, bez ohledu na to, jak dítě chápe, jak je osobnostně zralé a z jakého rodinného prostředí pochází. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 104)

Ve škole dítě zažívá nově potřebu obstát, uspět, být pochváleno. V případě, že je kladně hodnocen, je uspokojen a má potřebu se prosadit a být dobrý. (Helus, 2004, s. 205)

„Ve zdravém prostředí děti přirozeně projevují snahu a úsilí, chtějí si věci vyzkoušet. Nutno ovšem počítat i s tím, že u mnoha dětí je taková otevřenost vůči úkolům a požadavkům narušena. Zpravidla se tak stalo v důsledku nevhodných reakcí okolí na váhání a chyby (případně jiné postupy, než jaké okolí očekávalo). Hodnocení se může snadno stát činitelem traumatizace dítěte, pokud mu opakovaně říká, že je výkonově slabé, horší než druzí, než očekávalo.“ (Helus, 2004, s. 207)

Dítě se dostává do situace, kdy je aktérem a v centru pozornosti. To je důležité pro seberealizaci. Seberealizace dodává dítěti pocit hrdosti a následnou motivaci. Je důležitá pro vývoj přirozeného a důstojného chování. Také myšlení se změnilo oproti předškolnímu věku. Podle terminologie J. Piageta, dítě respektuje zákony logiky a reality. Rozvíjí se i paměť, na základě logických vztahů. (Helus, 2004, s. 208, 209)

„Nejdůležitější činností pro poznávání světa věcí i začlenění do lidského společenství byla v předškolním věku hra, nyní je to vedle ní skutečná práce. Schopnost vykonávat úkoly, které

nejsou samy o sobě příjemné a nevyplývají z okamžitých potřeb, ale jsou prováděny pro zamýšlený cíl, je jednou z charakteristik zralosti dítěte pro školu a rychle roste už od počátku školní docházky. Dítě, které začíná pracovat, si ovšem nepřestává hrát. Pro zdravý vývoj osobnosti, je hra i ve školním věku nezbytná a mají pro ni být vytvořeny podmínky.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 141)

3.3 Stádium pubescence

„Vývojové stádium pubescence bývá také někdy označováno jako střední školní věk (zdůrazňujeme tím vývojový význam přechodu dítěte na druhý stupeň základní školy, resp. Nižší gymnázium) nebo raná adolescence (tím zase zdůrazňujeme, že dětství je zde překonáváno nastupujícím dospíváním, jehož znakem je probouzející se sexualita).“ (Helus, 2004, s. 209)

Matějček uvádí, *„že střední školní věk je dobou maximální „extraverze“. Znamená to, že dítě se ještě neobírá svými vlastními prožitky a citovými problémy, jak je to typické pro dobu puberty, ale že žije v neproblematickém světě věcí a dějů. Příroda, technika, sport mají nyní velkou přitažlivost a mnohé děti dovedou předmětům svého zájmu věnovat tolik péle a pozornosti, že se v daném oboru stanou docela solidními odborníky. Je pravda, že tento „odborný“ zájem není vždy ve shodě se školními požadavky a osnovami, ale rozhodně to nijak neubírá na ceně cílevědomému úsilí a snaze, kterou dovede dítě v tomto věku už vyvinout.*“ (Matějček, 2017, s. 241)

Vágnerová uvádí, že dospívající jsou v tomto období více uzavření, emočně labilní, kdy mohou reagovat na určité události či podněty neadekvátně situaci. Pubescent prochází hormonálními změnami, může být zranitelnější díky emocionální nevyrovnanosti. (Vágnerová, 2000, s. 164)

Pro sociálního pracovníka OSPOD je důležité, aby byl empatický a znal emoční náladu dítěte, neboť to je v tomto období klíčové pro úspěšné vedení rozhovoru a společné práci. Děti jsou v tomto období více uzavřené, stydlivé. Aby byla spolupráce s dětmi v tomto období efektivní, je potřeba, aby dítě pracovníkovi věřilo.

Podle Heluse *„pro období pubescence jsou charakteristické dramatické proměny tělesné s bohatými, neméně dramatickými až drastickými důsledky psychickými. Především: a) poměrně rychle se mění váha, výška, tělesná stavba, b) změnami prochází celkový vzhled, fungování orgánů, nápadné jsou druhotné sexuální znaky, mutuje hlas apod., c) sexuální zrání*

se pojí se širokým spektrem důsledků prožitkových a názorových, proniká do oblasti toužení a snění, životních plánů. Všechny tyto změny, ve svých jednotlivostech i celkovém úhrnu, bývají označovány jako drastické, protože překvapují, někdy šokují.“ (Helus, 2004, s. 210, 211)

Vágnerová uvádí, že: *„Období dospívání označuje Erikson jako fázi hledání a vytváření vlastní identity. Pubescent překračuje hranici aktuální reality a usiluje o sebeurčení i hypoteticky. V procesu rozvoje individuální identity hraje velkou roli přechodné stadium tzv. skupinové identity. V této době nabývá na významu ideál, který si pubescent vytvoří. Významnou součástí identity se stane i profesní role, k níž dospívající svou volbou směřuje. Zde se projeví i míra jeho identifikace s rodinou a jejími hodnotami. (Vágnerová, 2000, s. 174)*

V rodině často dochází k odcizení, kdy rodiče nepoznávají své dítě, mají pocit, že se z něho stal někdo jiný. Dochází ke střetům, poté se hledají cesty smíření a porozumění. Důležitý je v tomto období pocit porozumění v rodině, obnova rodinného zázemí, vyslechnutí a poskytnutí pomoci. (Helus, 2004, s. 213)

3.4 Adolescence

Jedná se o poslední věkové období před dospělostí, spíše druhé desetiletí života. Mnoho autorů toto období časově uvádí různě. Adolescence je v rozmezí od 15-20 (22) let. Toto období se vyznačuje reprodukční zralostí a ukončeným růstem. Důležitými kritérii jsou psychologická (osobní autonomie), sociologická (dospělost) a pedagogická (profesní kvalifikace na trhu práce). (Macek, 2003, s. 9)

„V posledních desetiletích se ukazuje, že se biologické dozrávání zrychluje. Jinými slovy, pubescence nastupuje dříve, zcela konkrétně, např. růst ňader a menstruace u dívek, erekce a hlasová mutace u chlapců nastupují dříve než před deseti, dvaceti, padesáti lety. Pubescenti jsou – jinými slovy – dříve sexuálně zralí, dříve se sexuálně projevují. Na druhou stranu dosahování plné osobnostní a sociální rozvinutosti se u stále většího počtu mladých lidí posouvá do stále vyššího věku – později ukončují školu, později se žení (vdávají), zakládají rodinu a profesně se stabilizují, později nacházejí svou identitu (to, co nazveme jednoduše „svým pravým já“). Adolescence je právě oním mezidobím, kdy se biologicky dozrálý jedinec učí být dospělým a svébytným v plném smyslu slova – nabývá potřebné zkušenosti,

získává patřičné postavení, kvalifikuje se a legitimuje jako občan...Toto mezidobí neexistovalo vždy, nebo alespoň nebylo zdaleka tak dlouhé. Jeho délka vyjadřuje rostoucí nároky na dospělost a svébytnost osobnosti.“ (Helus, 2004, s. 214)

„Dospívající si začínají uvědomovat, že některá aktuální rozhodnutí mohou významně ovlivnit jejich budoucí život (volba profesní přípravy, životní styl, volba partnera či partnerky atd.). To je nová zkušenost, která významně zvyšuje důležitost osobních perspektiv a váhu vlastního rozhodování.“ (Macek, 2003, s. 70)

V tomto období je důležitá zvýšená potřeba být sám sebou, která sebou nese zdravotní a sociální rizika dospívajících jedinců. Výzkumy ukazují, že klíčová je rodina. Důležité jsou emočně pozitivní vztahy a komunikace mezi rodinnými členy. Rodina a její příslušníci by se měli začleňovat do dalších sociálních struktur. To by mělo vést k dobrým vztahům mezi rodiči a školou, vrstevníky a přáteli svých dospívajících dětí. Důležitý je také životní styl a prostředí rodiny dospívajícího. (Macek, 2003, s. 82)

Stručné shrnutí

Poslední kapitola je zaměřena na vývojová stádia dětí. Tato kapitola je také důležitá, protože sociální pracovník OSPOD, pracuje s dětmi především prostřednictvím rozhovorů, a proto je důležité znát kdy a o jakých věcech se s dětmi bavit tak, aby obsahu rozhovoru plně porozuměly. Tyto děti jsou většinou více sdílné. Témata dětí ve školním věku, jsou především škola, jejich prospěch, kamarádi a kroužky. Již s tyto děti řeší otázky ohledně biologické rodiny. Důležitá je i rodina, možnost vrátit se do rodiny po dovršení zletilosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Teoretická část byla zaměřena na popis zákonné úpravy, kterou se řídí pracovníci OSPOD. Dále se zabýváme kompetencemi pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v dětském domově. Nedílnou součástí je i Individuální plán ochrany dětí a spolupráce s rodinou. Také je důležité postavení dětského domova ke spolupráci s OSPOD, organizace a struktura dětského domova a možnosti realizace dětí v dětském domově. V poslední kapitole teoretické části byly vymezeny vývojové potřeby dětí s ohledem na jejich věk, reálné potřeby dětí v dětském domově a potřeby dětí z pohledu pracovníků OSPOD.

Praktická část a její výzkumné šetření bylo zaměřeno na hlavní výzkumný problém, kterým je popsat zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v DD a porovnat je se zkušenostmi sociálních pracovníků OSPOD s potřebami dětí v DD. Pro zvolené téma byli vybráni následující respondenti – pracovníci OSPOD se zkušenostmi s prací s dětmi umístěnými dlouhodobě v dětských domovech. Dále byly vybráni i dětské respondenty z dětského domova různého věku. K dosažení nalezení odpovědi nám budou sloužit hlediska, na která se v praktické části zaměříme.

4.1 Výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem je, popsat zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v DD a porovnat je se zkušenostmi sociálních pracovníků OSPOD s potřebami dětí v DD.

4.2 Dílčí cíle

- Zjistit zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v DD.
- Zjistit postřehy z praxe sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v DD.
- Zjistit potřeby dětí ve vztahu ke kontaktu se sociálními pracovníky OSPOD.

4.3 Výzkumné otázky

- Jaké možnosti práce s dětmi v DD mají pracovníci OSPOD s ohledem na zákonnou úpravu?
- Jakou mají zkušenost pracovníci OSPOD s prací s dětmi v DD?
- Jak nahlíží pracovnice OSPOD na potřeby dětí v DD?

4.4 Metody a techniky výzkumu

Pro zvolené téma bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní metodu výzkumu a pro tuto metodu výzkumu volím polostrukturovaný rozhovor. „*Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu (kvalitativní přístup), zatímco účelem standardizovaného strukturovaného rozhovoru je položit všem respondentům několik identických otázek ve stejném pořadí (kvantitativní přístup).*“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 13)

Mezi výhody kvalitativního výzkumu a tedy polostrukturovaného rozhovoru patří hlavně navázání osobního kontaktu s respondenty výzkumu. Je možné během rozhovoru pozorovat emocionální či fyzické projevy daných respondentů. Také je možné setrvat či se navrátit během rozhovoru k předešlým otázkám, dle potřeb zkoumaných respondentů, případně otázky i přeformulovat, pro lepší porozumění obsahu daných otázek.

Kvalitativní výzkum se jeví jako nejvhodnější s ohledem na téma více než kvantitativní výzkum. „*Kvalitativně orientované výzkumy vycházejí naproti tomu zejména z **fenomenologie**, která zdůrazňuje subjektivní aspekty jednání lidí, a tudíž kvalitativně orientované výzkumy připouštějí existenci více realit.*“ (Chráška, 2016, s. 29)

Rozhovory s respondenty byly doslovně přepsány a následně analyzovány. Tato technika se jevila jako nejvhodnější řešení vzhledem k povaze práce. Na základě ochrany osobních údajů, citlivosti některých respondentů, byla v prepisech rozhovorů změněna jména. V případech vyskytujících se a opakujících nesouvislých vět, či nepodstatných slov, byly tyto vynechány. Díky této redukci, došlo k přehlednosti odpovědí respondentů. Zkoumaným respondentům, tedy dětem a pracovníkům OSPOD byla tak nahrazena jména, a to písmeny abecedy.

4.5 Výzkumný soubor

Výběr respondentů pro zvolený výzkum byl záměrný, z důvodu časové a místní dostupnosti. Jelikož pocházím nedaleko města Kyjova, tak byli záměrně vybráni pracovníci z Městského úřadu v Kyjově, z odboru Sociálně-právní ochrany dětí. Tento úřad jsem zvolila také z toho důvodu, že jsem zde pracovala a bylo mi tedy dovoleno, zde výzkum provést. Celkem byly pro výzkum osloveny tři pracovnice, které pracují s dětmi v dětských domovech. Důležitá pro výzkum byla jejich délka působení na OSPOD, zkušenosti a praxe s prací s dětmi v dětských domovech.

Dále byl osloven Dětský domov Strážnice a Dětský domov Šance Olomouc, pro provedení rozhovoru s dětskými respondenty. Tyto domovy byly vybrány na základě doporučení pracovníků OSPOD Kyjov, jelikož s danými domovy spolupracují a mají tak mezi sebou dobré vztahy. Dalším důvodem byla místní a časová dostupnost. Dětské respondenty byli vybráni z ohledem na jejich věk. Pro zvolený výzkum byly vybrány děti ve věku 7 let, 11 let a 16 let. Tato věková hranice byla zvolena záměrně a to především s ohledem na jejich aktuální vývojové a celkové potřeby. Dále byl tento věkový rozestup vybrán tak, aby již porozuměli daným otázkám v rozhovoru. Také proto, aby byl rozhovor konstruktivní a dalo se z něj čerpat pro výzkum.

Respondenti byli vybráni také dle jejich ochoty k provedení rozhovorů a následné diskuzi k danému tématu. Na jejich doporučení pak byli zvoleni dětské respondenty, po předchozím souhlasu vybraných dětských respondentů a dětských domovů.

Seznam respondentů z OSPOD Kyjov.

Prvním respondentem byla vybraná vedoucí oddělení sociálně právní ochrany dětí a to pro svou dvaceti pěti letou praxi na OSPOD a přibližně stejně tak dlouholetou praxí s prací s dětmi umístěnými v dětských domovech.

Druhým respondentem byla zvolena sociální pracovnice stejného oddělení sociálně-právní ochrany dětí, s délkou praxe na OSPOD osm let a s praxí s prací s dětmi umístěnými v dětských domovech šest let.

Třetí a poslední respondentkou je rovněž sociální pracovnice oddělení sociálně-právní ochrany dětí, s délkou praxe na OSPOD tři roky a praxí s dětmi umístěnými v dětských domovech taktéž tři roky.

Pracovnice byly zvoleny záměrně s jinou délkou praxe s prací s dětmi v DD, jelikož se tak mohou lišit i jejich zkušenosti.

Seznam dětských respondentů.

První respondentka je dívka ve věku 16 let, umístěna v Dětském domově Šance v Olomouci, která je zde již čtvrtým rokem.

Druhý respondent je chlapec ve věku 11 let, umístěn v Dětském domově ve Strážnici, kde žije sedm let.

Třetím a posledním respondentem je dívka ve věku 6 let, která byla od narození umístěna v kojeneckém ústavu a nyní je třetím rokem v Dětském domově ve Strážnici.

Respondenti byli vybíráni i s ohledem na jejich rozumovou vyspělost tak, aby byli schopni porozumět zvoleným otázkám v rozhovoru, případně o tom mohli i diskutovat. A také bylo důležité i to, zda byly děti umístěny do DD přímo z kojeneckého ústavu a neznají či nemají žádnou rodinu. Nebo byly děti v rodině, odkud byly následně umístěny do DD a znají nebo jsou v kontaktu s rodinou.

4.6 Realizace výzkumu

Rozhovory byly provedeny s dětskými respondenty a s respondenty pracovníky OSPOD v předem domluvený termín a čas. S dětskými respondenty probíhal rozhovor na půdě dětského domova, po předchozím souhlasu ředitelky daného domova. Tyto rozhovory probíhaly jednotlivě v pokojích dětských respondentů. Rozhovory s respondenty pracovníky OSPOD, probíhaly taktéž jednotlivě v jejich kancelářích na půdě oddělení SPOD. V obou případech bylo zajištěno, aby průběh rozhovoru nebyl nikým narušen.

Před provedením rozhovorů byli všichni respondenti seznámeni s důvody a účely rozhovorů. Všichni respondenti byli také seznámeni s možností odmítnutí provedení rozhovoru, případně pokud by byla otázka příliš citlivá, měli možnost na ni neodpovědět. Dále byli všichni respondenti požádáni o udělení souhlasu s nahrávkou rozhovoru na diktafon a také byli ujisti o anonymitě vedení pro daný výzkum.

Délka rozhovorů se lišila jak u dětských respondentů, tak u respondentů pracovníků OSPOD. S dětskými respondenty byly rozhovory v časovém rozmezí 20 - 30 min. S respondenty pracovníky OSPOD byly rozhovory delší, a to v rozmezí 30 - 45 min.

Otázky v rozhovoru byly sestaveny převážně tak, aby na ně mohli reagovat jak dětští respondenti, tak respondenti pracovníků OSPOD. Některé otázky byly dětským respondentům přeformulovány, tak aby porozuměli jejich obsahu. Některé otázky byly pozměny vzhledem ke zkoumaným respondentům.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

Analýza získaných dat, byla provedena pomocí metody otevřeného kódování. Z počátku byly projity a přepsány jednotlivě všechny rozhovory, vytvořily jsme kódy, z kterých jsme následně vytvořily konečné finální kódy, s ohledem na cíle výzkumu. Kódy jsme poté pro lepší přehled rozdělily do tabulek, které jsou uvedeny níže i s úryvkem z rozhovorů, které jsme rozdělili do kategorií.

Bylo zajímavé pozorovat při rozhovorech, jak pracovníce i děti reagují na dané otázky. Pracovnice byly velmi otevřené odpovědím na otázky a byly vstřícné. Nad některými otázkami se pracovníce vážně zamýšlely, usmívaly se, někdy i krčily čela, v projevech jakoby nesouhlasu při diskuzi. I děti se při rozhovoru hodně usmívaly, byly vstřícné, jiné zase znuděné a často se dotazovaly na konec rozhovoru.

5.1 Kategorie č. 1 – Důvěra v pracovníka OSPOD a Očekávání dětí a pracovníků

- Kategorie a kódy se vztahují k výzkumné otázce č. 1 - Jaké možnosti práce s dětmi v DD mají pracovníci OSPOD s ohledem na zákonnou úpravu?

Příklad otázek pro pracovníky:

Jak vnímáte povinnost 1x za 3 měsíce navštěvovat děti v DD?

Jak časté by podle Vás měly být optimální návštěvy dětí v DD?

Příklad otázek pro děti:

Jak vnímáš četnost návštěv pracovníce OSPOD? (kolikrát za tebou jezdí)

Kolik času by, jsi chtěl/a trávit s pracovníkem OSPOD, při jejich návštěvách v DD?

Tabulka č. 1

Kódy	Úryvky z rozhovoru
Časový rozsah návštěv	...“častěji, třeba jednou za 2 měsíce.“ ...“jednou za čas stačí.“ „Ideální tak jak to je.“ ...“třeba každý týden.“ „Je mi smutno.“ „Je to individuální.“ ...“je to dostačující“ ...“těším se na ně, klidně můžou zůstat déle“ ... „nevadí mi to...“ ...“přirozené a spontánní...“ ...“nevím asi hodinu.“ ...“někdy je potřeba více času jindy méně“ „je mi to úplně jedno.“ ...“už jsou zase tady.“ A kdy zase přijedete?“ ...“už to bude?“ ... “Chtěla bych víc...“ ...“lepší častěji...“ ...“někdy zase nepotřebuji vůbec...“ ...“pracovní vyčerpání...“ ... „nejsou prostředky...“ ...“Stihneme si zahrát hru...“ ...“dnes není čas...“
Důvěra v pracovníka OSPOD	...“můžu se svěřit...“ ...“známe se“ ... „vím kdo to je.“ ...“ujištění“ ...“mám informace.“ „Naslouchá mi.“ ...“nebojím se, těším se...“ ...“jsem tam pro ně“...“jdu tam v jejich zájmu.“ ...“můžu pomoci“...“pubertální človíček je složitější.“ ...hlavně, že jezdí pořád ta samá teta.“...“častější návštěvy umožňují lepší sblížení.“...“probudit důvěru a nezklamat.“ „Někdy se bojím svěřit.“ „Taky někdy se stydím...“ ...“Kdo ví, co si myslí...“...důležitá je i obezřetnost..“ ...ověřování sdělených informací..“...“Poučím děti...“...“zahrajeme si něco?“ ...“získat si zájem dítěte...“

- Časový rozsah návštěv

Bylo zajímavé pozorovat, jak každý pracovník OSPOD, ale i dítě přistupuje k četnosti návštěv jinak. Samozřejmě je to zcela individuální a záleží na okolnostech a dané situaci. Někdy je potřeba častějších návštěv a někdy stačí, tak jak zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, upravuje v §29 odstavec (2) povinnost navštívit dítě jednou za tři měsíce. Na tomto se shodly všechny pracovnice nezávisle na sobě. Z rozhovoru vyplynulo, že děti vnímají časový rozsah návštěv pracovníků OSPOD různě. Starším dětem stačí, tak jak zákon upravuje, ovšem v případě, že nic nepotřebují, nemají nějaký problém. Mladší děti by uvítaly častější návštěvy, nejspíše je to způsobeno i přístupem pracovníků k dětem a odlišným vnímáním času, jako takového. Pracovnice uvedly, že se staršími si popovídají o tom, jak se mají apod., s těmi mladšími si mohou zahrát i nějaké hry a věnovat jim tak čas poněkud

jinak. Zatímco starší děti již o hry se sociálními pracovníci nejeví tolik zájem. Pracovnice se také shodly, že děti mladšího věku vnímají časově odlišně nežli děti starší. Zatímco mladším dětem návštěva jednou za 3 měsíce přijde jako dlouhá doba, tak starším dětem, to přijde mnohem dříve. Dále pracovnice v rozhovoru často uváděly i to, že není vždy v jejich pracovních možnostech navštěvovat děti častěji (jednou za 14dnů, jednou za 2 měsíce). Uvedly, že by jim to zaměstnavatel nemusel povolit, skrze finanční náročnost dojezdů do DD, pouze v ojedinělých případech, kdy by to bylo na zvážení nadřízeného pracovníka.

- **Důvěra v pracovníka OSPOD**

Pro pracovnice OSPOD je zcela zásadní a důležité, na čemž se všechny shodly, aby navázaly kontakt s dětmi. Pro děti je v tomto smyslu důležité, jak vyplynulo z rozhovoru, aby se u nich pracovnice nestřídaly, aby za nimi jezdila stejná pracovnice, s kterou mohou navázat kontakt a v nejlepším případě i důvěru. Pro pracovnice je to také důležité. Pracovnice uvedly, že pokud se u dítěte často střídala pracovnice, tak se jim hůře navazuje spolupráce s dítětem. K tomuto dodaly, že z počátku jsou proto lepší častější návštěvy, pro lepší poznání se s dítětem. Téměř všechny pracovnice se shodly, že děti někdy testují pracovnice, tím, že se jim svěří s něčím pro ně důležitým a čekají, zda poruší slib mlčení. Na toto pracovnice musí dávat velký pozor, zejména u starších dětí. I proto bylo z rozhovoru patrné, že pracovnice poučí dle věku a rozumové vyspělosti dítě o tom, proč za ním jezdí, co pro něho může udělat, i s čím se mohou svěřit, případně co si nemůže pracovnice nechat pouze pro sebe, pokud by šlo o takzvané ohrožení dítěte. Pracovnice se nezávisle na sobě shodly, že je pro ně důležitý zájem a blaho dítěte.

5.2 Kategorie č. 2 – Představa budoucnosti a důvěra v DD

- Kategorie a kódy se vztahují k výzkumné otázce č. 2 - Jakou mají zkušenost pracovníci OSPOD s prací s dětmi v DD?

Příklad otázek pro pracovníky:

Je pro Vás dlouhodobá spolupráce s dětmi v DD důležitější a z jakého důvodu?

Jakým způsobem působíte na dítě v DD, co mu předáváte do života?

Příklad otázek pro děti:

Co by, jsi chtěl/a, aby pro tebe pracovnice OSPOD udělala?

Přál/a by sis být s pracovnící OSPOD v kontaktu i po dovršení 18 let? A z jakého důvodu?

Působí na tebe pracovnice OSPOD dobře, když za tebou jezdí? A z jakého důvodu?

Tabulka č. 2

Kódy	Úryvky z rozhovoru
Představa budoucnosti (zletilosti)	...“často o tom přemýšlím...” ...“spolupráce s DD. “ Dlouhodobá spolupráce je důležitější...” ...“vedení dětí...” ...“informovanost dětí o možnostech.” ...“nevím, co pak bude...” „Chci zůstat v domově.“ ...“chci žít lépe a jinde...”...“pomáháme v rozhodování.”...“vysvětlíme možnosti.” ...“představují život.”...“záleží mi na rodině...”...“nemám se kam vrátit, nemám rodinu, nikoho”...“chci se lépe učit, nechci pracovat...”...“nevím, bojím se...” ...“ je to ještě daleko...” ...“nechci se vrátit do rodiny...” ..“...může kdykoliv kontaktovat...”
Očekávání dětí / pracovníků	...“důležitá je důvěra dětí...” ...“poznat, jak moc je sdělení závažné...” Vytvořit si vztah s dítětem...” ...“je to pro mě důležitá osoba.” ...“stálý kontakt s pracovnící...” „Osoba bližší.” ...“důležitá je komunikace a spolupráce s DD.” ...“máme jen Vás.” ...práce s dětmi v DD má smysl.”...“věřím jim...”...“táhnout za jeden provaz s domovem.”.. „získat informace...” ...“pomoc v rozhodování...”...“pomoc v uplatňování svých práv...” ...“respekt...”...“budeme stále v kontaktu...”...“spolehnout se...”...“hrajeme si...”...“musíme být obezřetní...”

- Představa budoucnosti (zletilosti)

Z rozhovorů vyplynulo, že pracovnice OSPOD sdělují základní informace dětem průběžně již po dovršení základní školní docházky. Jednak s nimi řeší, kam by chtěly děti jít, co by je bavilo a následné pokračování ve studiu a s tím spojenou otázku bydlení, uplatnění na trhu

práce a celkovou otázku budoucnosti. Důležitá je také spolupráce s personálem dětského domova a vzájemná komunikace a směřování dětí určitým směrem. S tím je spojena i důvěra v dětský domov a součinnost. Pracovnice uvedly, že děti potřebují informace, děti jsou nestále, bojí se budoucnosti, nemají představu o tom, co bude a jaké mají možnosti. Menší děti tuto otázku v podstatě zatím neřeší, jejich představa budoucnosti není objektivní, ale zkreslená.

- Očekávání dětí, pracovníků

Pracovnice v rozhovoru uvedly, že ve většině případů očekávají spolupráci s dětmi, že je děti přijmou, otevřou se jim, budou spolupracovat. Stejně tak, očekávají dobrou spolupráci s dětským domovem. Důležitým nástrojem je komunikace. A děti uvedly, že očekávají podporu, informace a v případě problému, budou-li cokoliv potřebovat, tak jim pracovníce pomůže, že se budou mít na koho spolehnout. Děti berou osobu pracovníka za blízkou a mnohdy i jedinou, která za nimi jezdí na návštěvy. Pracovnice uvedly, že je pro děti, které nemají rodinu, důležité utužit pocit, že se na ně mohou děti spolehnout, že mohou být stále v kontaktu a že jim pomohou v otázce o budoucnosti. Dále z rozhovorů vyplynulo, že především pro malé děti bylo důležité, aby se mohly k „tetám“ (pracovnice OSPOD i DD) přitulit. Starší děti považují za důležité, aby si splnily své povinnosti a měly klid, aby po nich nechtěly nic navíc.

5.3 Kategorie č. 3 – Četnost návštěv a komunikace s rodinou

- Kategorie a kódy se vztahují k výzkumné otázce č. 2 – Jak nahlíží pracovníce OSPOD na potřeby dětí v DD?

Příklad otázek pro pracovníky:

Jak byste zhodnotila dlouhodobou či krátkodobou spolupráci s dítětem v DD?

Jakou vážnost přikládáte sdělením dětí v DD?

Přikládáte potřebám dětí nějakou důležitost?

Příklad otázek pro děti:

Jak se cítíš, když se tě pracovníce OSPOD ptá na osobní dotazy? – (rodina, škola, kamarádi, případně problémy v DD nebo ve škole atd.)

Znáš důvod proč za tebou pracovníce OSPOD jezdí? (Co po tobě při návštěvách chce?)

Chtěl/a bys mít s pracovníci OSPOD užší/blížší vztah?(v případě odpovědi ano i ne) A proč?

Tabulka č. 3

Kódy	Úryvky z rozhovoru
Komunikace s rodinou	...“motivujeme rodiče ke kontaktu s dětmi.“ ...“úplně efektivní není...“ ...“rodiče resignují...“ ...“úleva pro rodiče.“ “rodiče neozývají, děti nijak nekontaktují.“ ...“nechybí mi, neznám je.“ ...“někdy je mi smutno.“ ...“nechci je vidět.“ „vylepšují, fantazírují o oni..“ ...“Stydím se za ně...“nechci takhle dopadnout...“...“mrzí mě to...“ ...“nedá se nic dělat...“...“snažila jsem se...“...“Proč za mnou nejezdí?“...“Nechtějí mě“...nebyla jsem hodná...“...“Informace o rodině...“ ...nedohledatelní rodiče...“ ...“nezájem rodiny...“...“méně je více“...
Důvěra v DD	...“nemůžu nic říct.“ ...“tety jsou hodné, starají se...“ „Věřím jim.“ ...“výborná spolupráce.“ ...“důležité je naslouchání.“ ...“podpora a pomoc.“ ...“poslouchám je, ale jinak nic“ ...“dlouhodobé působení na děti v DD.“...“spolupráce může pokračovat.“...“pomáhají mi...“;“cítím podporu.“ “tety jsou přísné...“...“musím poslouchat“...“;... “tulíme se...“...“poskytují informace...“...“starají se...“...“jezdíme na výlety...“...“někdy je to nuda...“ ...“učíme se spolu...“ ...“je tu sranda...“...“táhnout za jeden provaz...“

- Komunikace s rodinou

Pracovnice OSPOD mají podle Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 29 odstavec (2) b) „nejméně jednou za 3 měsíce navštívit rodiče dítěte, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. (Novotná, Burdová, Jurková, 2016, s. 192).

Z rozhovorů vyšlo, že pohledy a názory pracovníků na kontaktování rodičů se různí. Jedny to považují za dobré, jiné za bohužel zbytečné. Pracovnice uvedly, že někteří rodiče se o děti sami zajímají i po umístění dětí do dětského domova, pro jiné kontakt s dětmi končí. Také děti uvedly, že vnímají zájem rodičů kladně, jiné by je nemusely vidět vůbec. Některé děti znají své rodiče, jiné třeba ne. Nicméně se mnoho dětí vyjadřovalo, že jim vlastně nechybí.

Pracovnice se vyjádřily tak, že vnímají kontakt rodičů u některých dětí kladně, u jiných je to spíše na škodu. Je to zcela individuální a záleží na okolnostech. Pracovnice uvedly, že rodiče dětem často berou iluze o životě, kdy se shodly, že v jistých případech, to není na škodu, aby děti viděly, jak jejich rodiče dopadli, a motivovali je k lepším výsledkům ve škole, na trhu práce a celkovému žití.

- Důvěra v Dětský domov

Pracovnice shodně uvedly, že pro život dětí v domovech je důležité, aby se tam cítily dobře, aby tam byly přijaty, jak personálem, tak i kolektivem ostatních dětí. Nejdůležitější je první dojem, první den nástupu a pobytu v domově (adaptace). Pro děti je dále zásadní přístup pracovnice domova (tety) k nim samotným. Děti uvedly, že pokud mají problém a pracovnice jim pomůže, tak se cítí bezpečně a jistě. I pracovnice OSPOD uvedly, že je důležité, aby se dítě v domově cítilo dobře a bezpečně, jedině tak, může být spolupráce s dětmi užitečná a efektivní. Pracovnice OSPOD považují za důležité i to, že mají dobré vztahy s personálem domova, kdy si mohou předávat veškeré informace o dítěti, vzájemně si důvěřovat a spolupracovat tak na rozvoji dětí v domově. Pro děti je také důležitá podpora pracovnic domova i pracovnic OSPOD, při uplatňování jejich práv nebo při volbě zájmových činností a výběru školy. Z rozhovorů dále vyplynulo, že děti shodně uvedly, že je pro ně důležité, aby na ně „tety“ (pracovnice DD) byly hodné, měly je rády.

6 INTERPRETACE DAT

V této závěrečné části práce se pokusíme o shrnutí a vyhodnocení cílů práce. Jednotlivé kategorie i kódy jsou si podobné, prolínají se a vzájemně spolu souvisí.

Prvním cílem bylo zjistit zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v dětském domově. Ze zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí vyplývá povinnost navštěvovat nejméně jednou za tři měsíce dítě umístěné v ústavní výchově, v našem případě v dětském domově. Bylo zjištěno, že k této povinnosti se pracovníce OSPOD stavějí kladně, vítají, že je to upraveno zákonem, alespoň jednou za tři měsíce. Co je ale velmi důležité zohlednit při práci s dětmi umístěnými v dětském domově, je především individuální přístup k dítěti. Každé dítě je jiné, jedinečné, a proto je na každé pracovníci OSPOD zvážit, zda je návštěva jednou za tři měsíce dostačující. Z výzkumu dále vyplynulo, že záleží na zaměstnavateli, neboli vedoucím pracovníkovi, zda umožní návštěvy častěji, třeba jednou za měsíc nebo dva měsíce, v případech, kdy je to opravdu potřeba. Toto záleží na pracovní vyčerpání jednotlivých pracovníků a především na možnostech daného úřadu (časové a hlavně finanční prostředky na dopravu do dětského domova). Od četnosti návštěv pracovníků OSPOD se také odvíjí i to, jak daný čas s dětmi při těchto návštěvách tráví. Pracovníce se ve výzkumu shodly, že práce s dětmi v DD a jejich rodinami, je časově náročná. Tento názor je shodný s výzkumem MPSV (Barvíková, Svobodová, Šťastná, 2010), kde bylo zjištěno, že *„nejvíce času stráví pracovníci při práci na případu při zpracování dokumentace a rozhodování v oblasti náhradní rodinné péče, u správních rozhodnutí, při vyřizování a podávání stížností, při výkonu SPO v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a při práci s dětmi v ústavní péči a s jejich rodinami.“* (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 62)

Děti to vnímají podobně. Některé děti by uvítaly častější návštěvy pracovníků OSPOD a jiným to vyhovuje jednou za čas (jednou za ty tři měsíce). Návštěva pracovníků v domově může probíhat společně se všemi dětmi, které zde pracovníce má umístěné, nebo o samotě na jejich pokojích. Některým dětem nevadí být v kolektivu, jiné jsou rády, když mohou být s pracovníci o samotě. Dále bylo zjištěno, že pokud jsou děti v kolektivu, tak z nich více opadá prvotní stud a jsou rychleji uvolněné, sdílné a spontánní. Někdy se s dětmi v kolektivu rychleji navozuje hovor.

Druhým cílem bylo zjistit postřehy z praxe sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi v dětském domově. Zjistili jsme, že ohledně návštěv dětí v domovech a samotné práci s dětmi a s dětským domovem se pracovníce shodují. Nejvíce se jejich názory lišily ve spo-

luprací s rodinou. Některé přistupují ke kontaktování rodiny, pouze jako k povinnosti vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, kdy je povinnost navštívit rodiče dítěte, které je v ústavní výchově jednou za tři měsíce. Jiné pracovnice tuto povinnost berou jako velmi užitečnou a prospěšnou. Pracovnice, které tuto povinnost vnímají jako užitečnou, ji odůvodňovaly nejvíce tím, že by rodiče měli vědět, jak se jejich dětem daří, připomínají jim potřeby kontaktování dětí, ať už telefonicky nebo osobně. Oproti tomu pracovnice, které tuto povinnost berou pouze jako povinnost vyplývající ze zákona, pohlížejí na situaci jinak. Tyto pracovnice spíše poukazují na **nezájem** rodičů o děti v domovech, kdy pokud by je ony sami nekontaktovaly, tak si sami rodiče ani nevzpomenou na své děti. Stejně tak k tomu přistupují i děti. Ve výzkumu se děti, které své rodiče znají a nejsou s nimi v kontaktu, vyjadřovaly tak, že jsou spíše zklamané, a samy již odmítají jakýkoliv kontakt s rodinou a nemají ani zájem o informace o svých rodičích od pracovnic OSPOD. Naopak děti, které své rodiče neznají, tak jim potřeba identifikace s rodinou chybí, dožadují se proto informací. Pracovnice ve výzkumu uvedly, že děti, které své rodiny neznají nebo si je nepamatují, si tak mohou svoji rodinu představit ve zkráceném světle a často idealizovanou. Toto uvádí ve své knize i Helus (2004). Pracovnice proto musí individuálně vyhodnotit, zda jsou informace o rodině pro dítě ku prospěchu či nikoliv. Především u menších dětí by mohlo dojít ke ztrátě představy o rodičích a zklamání jejich iluzí. V takovém případě, je potřeba vyčkat, až je dítě schopné pojmout i negativní sdělení o rodině, tak aby neutrpělo citovou újmu, která by jej do budoucna mohla poznamenat.

A třetím cílem bylo zjistit potřeby dětí ve vztahu ke kontaktu se sociálními pracovníky OSPOD. Tento cíl byl zvolen také s ohledem na to, že děti v dětských domovech mají většinou nízkou možnost navázat úzký (intimní) vztah, tak jako mají jiné děti vyrůstající v rodině. Dětské domovy rodinného typu se však snaží toto řešit tím, že každá dětská skupina má jednoho kmenového vychovatele. Dětské domovy nabízí i možnost hostitelské péče, kdy děti mohou odjet z domova na víkend či prázdniny k rodině, přátelům, které předem prověří pracovnice OSPOD, zda mají podmínky pro pobyt dětí z domova a zda je to v zájmu dětí. Potřeby dětí se právě s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost různí. Z výzkumu jsme zjistili, že je velmi důležité, aby pracovnice OSPOD dobře rozpoznala na základě svých zkušeností a také délce praxe s prací s dětmi umístěnými v dětském domově, jak k dítěti přistupovat, navázat kontakt a především důvěru. Poté je možné reagovat na potřeby dítěte. Zde je opět velmi důležitá i spolupráce s dětským domovem. Bylo zjištěno, že menší děti

potřebují, aby s nimi pracovník OSPOD trávil více času, hrál si s nimi, věnoval jim pozornost, povídal si s nimi a také potřebují úzký kontakt s pracovníci (objímání, hlazení). Pracovnice se shodly, že je pro děti důležité, jim při návštěvách věnovat pozornost především prostřednictvím hry. To že je hra pro děti důležitá zmiňují ve své knize i Langmeier, Krejčířová (2006) a Matějček (2017). Z výzkumu vyplynulo, že takovou pozornost potřebují hlavně ty děti, za kterými nikdo nejezdí nebo nemají nikoho jiného (rodina, přátelé), kromě personálu dětského domova. Tyto děti se pak naváží na sociální pracovníci OSPOD. To, že jsou děti vyrůstající v dětském domově přítulné a milé ke každé návštěvě popisuje ve své knize i Matějček (2017). Z výzkumu dále vyplynulo, že v takovém případě je důležité zachovat profesionální přístup, jelikož by to mohlo vést k neprofesionálnímu chování a v horším případě i syndromu vyhoření. Starší děti potřebují spíše stručné a nezahlcující informace různého druhu, o tom, co bude, až jim bude osmnáct let, o rodině, ale i o svých právech a povinnostech vůči dětskému domovu. Tyto děti také potřebují ujištění, pochvalu a motivaci. Dále se pracovnice ve výzkumu shodly, že je potřeba se staršími dětmi probírat a plánovat jejich budoucnost. V tomto se shodují ve své knize (Matoušek, Pazlarová 2016, s. 43), že se OSPOD intenzivně věnuje oblasti přípravy na samotný život a budoucnost. Z výzkumu vyplynulo, že pracovnice musí být proto stále obezřetná, empatická, naslouchající, tak aby mohla správně reagovat na potřeby dětí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala pohledem sociálních pracovníků OSPOD na práci s dětmi umístěnými v dětském domově. Hlavním cílem práce bylo popsat zákonné možnosti sociálních pracovníků OSPOD při práci s dětmi umístěnými v DD a porovnat je se zkušenostmi sociálních pracovníků OSPOD s potřebami dětí v DD. Pro tento hlavní výzkumný cíl byly stanoveny dílčí cíle a následně výzkumné otázky. Bylo také potřeba zjistit i pohled dětí na práci sociálních pracovníků OSPOD s nimi.

Z výzkumu vyplývá, že zákonná úprava při práci s dětmi v ústavní výchově je potřebná, nicméně, by mohla být více rozvinutá, vzhledem k individuálním potřebám dětí a následné práci sociálních pracovníků OSPOD s těmito dětmi. Dále z výzkumu vyplynulo, že záleží pouze na vedoucím pracovníkovi, zda umožní své pracovníci navštěvovat dítě v domově častěji, nežli jednou za tři měsíce. Na základě tohoto zjištění bych navrhovala, že by bylo vhodné zákonnou úpravu rozšířit o další ustanovení, o rozšíření návštěv, tak aby měly všechny pracovnice OSPOD stejné možnosti při práci s dětmi a nebyly limitované možnostmi daného Úřadu. Stejně tak, by zákonná úprava mohla být benevolentnější k přístupu navštěvovat nejméně jednou za tři měsíce rodiče. Tato povinnost by mohla být omezena na první tři roky. Je přece rodičovskou povinností zajímat se o své děti, navštěvovat je a být s nimi v kontaktu. O informace si mohou rodiče kdykoliv požádat příslušnou pracovníci OSPOD, případně personál dětského domova. Pokud jsou rodiče dohledatelní, tak jsou vždy obeznámeni o tom, v kterém ústavním zařízení jejich dítě pobývá. Pokud nejsou rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti, mohou si informace o svých dětech zjistit kdykoliv i sami.

Vzhledem k provedenému výzkumu, kdy informace byly poskytnuty od menšího počtu vzorků – respondentů, by bylo vhodné provést výzkum do budoucna pomocí kvantitativního výzkumu, a to prostřednictvím dotazníků.

Závěrem své práce bych chtěla zmínit novelu Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Nejdůležitějším bodem je „uzákonění věkové hranice 3 let, pod níž nebude možné umisťovat děti do ústavní péče, s výjimkou dětí s vážným zdravotním postižením a sourozeneckých skupin. Zákaz začne platit od 1. 1. 2025. To dává čas posílit preventivní služby pro rodiny s dětmi a motivovat více lidí k pěstounské péči a také transformovat ústavní zařízení. Tento krok představuje významný posun v péči o malé děti, pomůže nastar-

tovat změny a také více sjednotit přístup krajů. Zároveň je však pouze prvním krokem k jednomu z primárních cílů Asociace, aby žádné dítě do 7 let nemuselo vyrůstat v ústavu.“ (ditearodina.cz)

Dále se zvýší příspěvek na výkon pěstounské péče, pro doprovázející organizace na 54 000 Kč. Odměna pěstouna se také zvýší. Změny se dotkly také Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP). Dobrovolné pobyty dětí (do tří let) v ústavním zařízení se souhlasem OSPOD. A zaopatřovací příspěvek pro mladého dospělého. (ditearodina.cz)

Závěrem práce si dovoluji uvést citát od Antonie de Saint-Exupéri. Práce sociálních pracovníků na OSPOD je velmi těžká a musí se dělat především s láskou.

„Bez lásky se nedá nic dělat. Čím těžší je práce, které ve jménu lásky věnuješ své síly, tím větší je tvé nadšení. Čím víc dáváš, tím se stáváš větším.“ Antoine de Saint-Exupéry

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-.
- [2] HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
- [3] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- [4] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- [5] MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-474-4
- [6] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.
- [7] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-368-0.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
- [10] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.
- [11] NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, [2016]. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-022-5.
- [12] *Občanský zákoník: změny občanského zákoníku od ... : rejstřík : redakční závěrka* Ostrava: Sagit, 2012-. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.

- [13] RACEK, Jindřich, Hana SOLAŘOVÁ a Alena SVOBODOVÁ. *Vyhodnocování potřeb dětí: praktický průvodce: metodika vyhodnocování*. Praha: Lumos Foundation, c2014. ISBN 978-80-260-5521-1.
- [14] *Rodinné právo: Ochrana dětí ; Registrované partnerství : redakční uzávěrka ..* Ostrava: Sagit, [2004?]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-128-2.
- [15] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vě dách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [16] *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.
- [17] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.
- [18] VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902-667-6-2.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] Čí je dítě, Individuální plán ochrany dítěte [online]. ©2011 [cit. 18. 11. 2021].
Dostupné z: [HTTP://WWW.CIJEDITE.CZ/?NAV=TEMATA/INDIVIDUALNI-PLAN-OCHRANY-DITE.HTML&COMMENT=88](http://www.cijedite.cz/?NAV=TEMATA/INDIVIDUALNI-PLAN-OCHRANY-DITE.HTML&COMMENT=88)
- [2] Dítě a rodina, novinky. Hlavní změny, které by měla přinést novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. [online]. 12. srpna 2021. [cit. 2. 3. 2022]. Dostupné z: [HTTPS://WWW.DITEARODINA.CZ/HOME/NOVINKY/371-HLAVNI-ZMENY-KTERE-BY-MELA-PRINEST-NOVELA-ZAKONA-O-SOCIALNE-PRAVNI-OCHRANE-DETI#PAGE](https://www.ditearodina.cz/home/novinky/371-hlavni-zmeny-ktere-by-mela-prinest-novela-zakona-o-socialne-pravni-ochrane-deti#page)
- [3] Dětský domov Strážnice, Vnitřní řád DD Strážnice. [online]. 1. února 2019. [cit. 10. 11. 2021]. Dokument ve formátu Word. Dostupné z: [HTTP://WWW.DOMUVEK.CZ/DOKUMENTY.HTML](http://www.domuvek.cz/dokumenty.html)
- [4] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020, Manuál implementace vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD. [online]. 24. října 2020 [cit. 25. 11. 2021]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné z: [HTTPS://WWW.MPSV.CZ/DOCUMENTS/20142/225508/MANUAL-IMPLEMENTACE-VYHODNOCOVANI-SITUACE-A-IPOD_MPSV.PDF/FF0642AC-DF19-85CC-5F33-42B330C3A572](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/MANUAL-IMPLEMENTACE-VYHODNOCOVANI-SITUACE-A-IPOD_MPSV.PDF/FF0642AC-DF19-85CC-5F33-42B330C3A572)
- [5] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. 2016. [online]. © 2013 – 2022 [cit. 25. 11. 2021]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné z: [HTTPS://WWW.MSMT.CZ/DOKUMENTY-3/ZAKON-C-109-2002-SB-O-VYKONU-USTAVNI-VYCHOVY-NEBO-OCHRANNE-1](https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-1)
- [6] Město Rosice, Předběžné opatření. 2015 [online]. [cit. 17. 12. 2021]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné z: [HTTPS://M.ROSICE.CZ/ASSETS/FILE.ASHX?ID_ORG=14122&ID_DOKUMENTY=7607](https://m.rosice.cz/assets/file.ashx?id_org=14122&id_dokumenty=7607)
- [7] Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecný úvod. [online]. 9. března 2022. ©2020 [cit. 18. 11. 2021]. Dostupné z: [HTTPS://WWW.OSPOD.CZ/INFORMACE/OBECNE/](https://www.ospod.cz/informace/obecne/)
- [8] Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí, legislativa vztahující se k sociálně-právní ochraně dětí. [online]. 9. března 2022. ©2020 [cit. 18. 11. 2021]. Dostupné z: [HTTPS://WWW.OSPOD.CZ/INFORMACE/LEGISLATIVA/VZTAHUJICI-SE-K-SOCIALNE-PRAVNI-OCHRANE-DETI/](https://www.ospod.cz/informace/legislativa/vztahujici-se-k-socialne-pravni-ochrane-deti/)

- [9] Šance dětem, Co se skrývá pod orgánem sociálně-právní ochrany dětí. [online] 29. prosince 2021 [cit. 18. 11. 2021]. Dostupné z: <HTTPS://SANCEDETEM.CZ/CO-SE-SKRYVA-POD-ORGANEM-SOCIALNE-PRAVNI-OCHRANY-DETI>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	Dětský domov.
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
ORP	Obecní úřad s rozšířenou působností.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí.
UMPOD	Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1 : Důvěra v pracovníka a očekávání dětí

Tabulka č.2 : Představa budoucnosti a důvěra v DD

Tabulka č.3 : Četnost návštěv a komunikace s rodinou

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepis rozhovoru a ukázka kódování

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU A UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

Respondent pracovnice OSPOD s délkou praxe osm let

Dobrý den, před provedením rozhovoru, Vás požádám o udělení souhlasu s jeho nahráváním. Děkuji za Váš čas.

„Dobrý den, v pořádku, můžete nahrávat.“

Jak vnímáte povinnost 1x za 3 měsíce navštěvovat děti v DD?

„Pro mě je to zpestření té práce, nevadí mi to a těším se tam. I když je to povinnost, tak je to zároveň i výzva a příležitost, setkat se s tím dítětem“

Jak časté by podle Vás mělo být optimální navštěvování dětí v DD?

„Myslím si, že je to individuální, některé děti jsou více otevřené a vyžadují ten kontakt, třeba pokud nemají žádnou rodinu, takže kontakt, který mají, tak ho mají jen přes tu soc. prac., tak tam je asi lepší častější návštěva, ale pak jsou děti, které mají rodinu poměrně širokou, takže mají časté návštěvy a tam ty návštěvy jednou za 3 měsíce dostačují, pokud se tam neděje něco jiného. Tady je ještě důležité zmínit, že to záleží i na zaměstnavateli, zda umožní na náklady úřadu jezdit častěji do DD. Vzhledem k tomu, že DD jsou mimo naše město, tak je to finančně nákladné, je potřeba si zamluvit služební vozidlo, což jsou zase náklady. No a v neposlední řadě také záleží na našem času, jelikož jsme dost pracovně vytížené.“

Jakou vážnost přikládáte sdělením dětí v DD?

„Záleží na situaci, pokud děti už známe, nebo je to nový človíček, s kterým se vidíme poprvé nebo podruhé, nebo jestli už máme vztah a vím, že to dítě trochu znám a dokážu jak když poznat, jak moc je to sdělení závažné, jestli něco jakože přikrášlené, aby se zavděčilo a bylo něčím zajímavé, nebo jaká je nálada v tom domově, třeba některé děti z jejich okolí, kteří prožívají něco podobného, tak chtějí být zajímavé a nebo jestli se jich to skutečně týká, ale určitě se tím člověk zabývá a přemýšlí o tom.“

O čem byste se chtěli bavit s dětmi v DD? Jaké téma by podle Vás bylo optimální?

„Začátek je taková klasika, jak je v domově, škola, záliby a pokud vidím, že děti dobře reagují, tak se bavíme taky o té rodině, když tam nějaká je, o jejich přáních, co by oni chtěli a když už jsou to větší děti, tak se docela často bavíme o tom, co by chtěli dělat, až nebudou v domově a jestli mají možnost si ten život třeba nějak naplánovat s rodinou nebo půjdou někam sami. Ale na druhou stranu mi přijde, že se málo mluví o situacích, co se odehrávalo

doma, jakože tam ty děti řeknou, ano byl jsem u mamky nebo u taťky, ale když to není všechno v pořádku tak se tomu tématu hodně vyhýbají a bez problému mluví o škole, o zájmových aktivitách, o výletech, které poskytují domovy a o těch rodičích nebo o té rodině málo kdy.“

Jak byste zhodnotila dlouhodobou či krátkodobou spolupráci s dítětem v DD?

„Délka spolupráce vychází především z toho, jak dlouho je dítě v ústavu, to znamená, že vlastně při krátkodobé spolupráci se s ním nedá navázat úplně dobře vztah až tak bližší a při té dlouhodobé spolupráci oni už potom, pokud ten pracovník se nestřídá, nemění se ty osoby, tak už toho člověka opravdu vnímají jako osobu bližší, takže potom to má pro mě opravdu smysl. Zkrátka dlouhodobá spolupráce je efektivnější“

Je pro Vás dlouhodobá spolupráce s dětmi v DD důležitější a z jakého důvodu?

„Jak už jsem zmínila v předešlé otázce, dlouhodobá spolupráce s dětmi má smysl, pokud je tam máme i několik let, tak i s domovem více spolupracujeme a máme možnost ty děti společně nějak vést, nějakým směrem. Dlouhodobá spolupráce je důležitější a smysluplnější pro vytvoření důvěry dítěte v pracovníka a naopak.“

Máte vyzorované, o jakých tématech se děti baví rády a o kterých méně rády nebo nerady?

*„Tak rádi se asi baví o volném čase, rádi mluví i o rodině, když s ní vychází dobře, když se s ní setkávají, jezdí na pobyty atd., někdy si ji vylepšují, fantazírují o ní, představují si ji v lepším světle, snaží se zapomenout na to špatné. Nerady by se asi bavily o nějakém citlivém tématu, pokud mají osobní problém ve škole, v DD nebo v rodině, např.: rodiče se nezají-
mají, nejezdí nebo zemřely.,“*

Přikládáte potřebám dětí nějakou důležitost?

„Určitě ano, tak jako jejich sdělením, protože to jde ruku v ruce. Je nutné se jimi zabývat a minimálně zjistit, jestli jsou jejich potřeby oprávněné nebo se jedná o momentální rozmary. Pokud jsou potřeby oprávněné, tak se obrátíme i na personál DD, zda jsou seznámeni s tím, po čem děti touží a pokud je to možné, tak se snažíme společně „přání“ dětí splnit.“

Jakým způsobem působíte na dítě v DD, co mu předáváte do života?

„Ráda bych jim něco předávala a působila na ně, ale nevím, jestli jim úplně něco předávám. Mám zkušenost, kdy jsem měla pocit, že jsme předali, a vyřešili všechno a za půl roku po opuštění domova, tak všechny ideály a všechny sny, které to dítě mělo, se rozplynuly velmi“

rychle a nedopadlo to dobře, ale věřím tomu, že v dětech zůstane alespoň ten pocit radosti, když se spolu vidíme. Protože to vnímám tak, že když tam přijedu, tak mě ty děti rády vidí. Většinou se těší a projevují mi tu náklonost tím, že mi to třeba i řeknou.,,

Preferujete při práci s dětmi v DD určitou věkovou skupinu dětí?

„Určitou věkovou skupinu nepreferuji, ale vzhledem k tomu, že teď momentálně mám malé děti, tak mi vyhovují ty malé děti, ale už jsme pracovali i s těmi pubertákami a taky to bylo fajn, ale pravda je, že ty menší děti jsou takové víc bezprostřední, takže když mají radost, tak to na nich člověk pozná, když mají smutek tak to pozná úplně taky a ještě se nebojí to projevovat. Ten pubertální človíček je složitější v tom rozpoznávání těch emocí.“

Jakým způsobem dáváte dětem v DD na vědomí, že s Vámi mohou hovořit o všem?

„Hned na počátku si vysvětlujeme, proč tam jezdíme, co děláme, a to vím, že jim říkám, že všechno, co si spolu řekneme, zůstane jenom mezi námi a ve spise. Takové to ujištění, že to nepůjde nikde mimo, kromě situace, kdy třeba soud chce zprávu, tak jim říkám, že paní soudkyně potřebuje znát jejich názor, tak to ví, že to půjde dál, ale i tak, se jich ptám, které informace mohu sdělit. Snažím se v nich probudit důvěru a nezklamat je, protože jen tak to má smysl.“

Co očekáváte od návštěv dětí v DD?

„Já jsem asi spokojená, já očekávám, že když se tam objevím, tak mi řeknou „já jsem se na tebe těšila“, protože mám pocit, že to má smysl, že se ty děti těší a taky mám možná očekávání, že když by měli nějaký problém, tak že mi řeknou, „potřebuji pomoc“, nebo to budou umět sdělit alespoň jiným způsobem, že to z jejich chování poznám.“

Přál/a byste si být v kontaktu s dětmi i po dovršení 18 let?

„V případě, že by si to samotné dítě přálo, tak ano, protože ty děti známe dlouho, máme k nim určitý vztah a oni k nám také, teda pokud se podaří navázat si vzájemnou důvěru, ta je nezbytná. Já osobně nabídla dívce, která v 18. letech odcházela z DD, že mne může kdykoliv kontaktovat, kdyby něco potřebovala, předala jsem jí vizitku s pracovním telefonem a emailem, kde mě v pracovní době zastihne.“

Jaké informace sdělujete dětem před dovršením 18 let, případně než ukončí pobyt v DD?

„Když už jdou pryč z domova tak většinu času před tím, se je snažíme nakontaktovat na nějakého kurátora nebo sociální pracovník pro dospělé a snažíme se jim vysvětlit, že když

třeba nemají rodinu, tak že existují i organizace, které by jim mohli pomoci, vysvětlíme možnosti bydlení apod., spíše s těmi dětmi mluvíme o tom, jak si oni představují ten život, co by chtěli třeba dělat. „

Domníváte se, že je vhodné informovat děti v DD o probíhajícím soudním řízení v jejich záležitostech a proč?

„Ano, protože po nás chtějí soudy zprávu z DD i pohovor s dítětem. Vždy dítě seznámím s tím, že se „něco“ děje, většinou je to jen otázka neplacení výživného na děti. Pokud by se řešila rodina, tak o tom dítě ví samo již od pracovníků DD nebo samotných rodičů, pokud jsou v kontaktu.“

Jak pohlížíte na povinnost kontaktování rodičů (podle zákona), dětí umístěných v DD?

„U těch rodičů, si myslím, že to úplně efektivní není, abychom je kontaktovali, protože jako ano, práce s rodiči má smysl, jen tehdy pokud rodič chce. Pokud jsou to ale rodiče, kteří došli o dítě z vážného důvodu, (drogy, alkohol atd.) tak je to úplně jedno, protože v době, kdy jsou ty děti v zařízení a rodiče se nijak nezajímají, tak už je jim úplně jedno jestli se s nimi pracuje nebo ne a v podstatě mám zkušenost, že když se objevíme u rodičů mezi dveřmi, tak řeknou „už zase jdete“, často lžou a vymýšlejí si. Snaží se nám namluvit, jak se o děti sami zajímají, jak jsou s nimi v kontaktu. Přitom z DD víme, že se rodiče neozývají, děti nijak nekontaktují. Spíše mi ale přijde, že ty rodiče o to ani nestojí. Že to potom postrádá smysl, protože ti rodiče, kteří chtějí, tak si ty informace o dětech zjistí i sami v domově nebo děti navštěvují a ti co je jim to úplně jedno, tak tam už ani ten OSPOD už nepomůže, aby tam byla spolupráce, a nemáme úplně možnost ani páky s nimi nějak spolupracovat.“

Jak byste popsala spolupráci s DD, kde máte umístěné dítě?

„Spolupráce s DD je velmi důležitá, a proto je důležité mít a udržovat dobré vztahy. Zatím musím zatukat, ale máme výbornou spolupráci s DD. Vzájemně si důvěřujeme a podporujeme se. Jen při dobrých vztazích je práce efektivní a můžeme dítě směřovat stejným směrem. Táhnout za jeden provaz. Předáváme si informace, vycházíme si maximálně vstříc a vždy jednáme v zájmu dítěte.“

Dobrý den, před provedením rozhovoru, Vás požádám o udělení souhlasu s jeho nahráváním. Děkuji za Váš čas.

„Dobrý den, v pořádku, můžete nahrávat.“

Jak vnímáte povinnost 1x za 3 měsíce navštěvovat děti v DD?

„Pro mě je to zpestření té práce, nevadí mi to a těším se tam. I když je to povinnost, tak je to zároveň i výzva a příležitost, setkat se s tím dítětem“

Jak často by podle Vás mělo být optimální navštěvování dětí v DD?

„Myslím si, že je to individuální, některé děti jsou více otevřené a vyžadují ten kontakt, třeba pokud nemají žádnou rodinu, takže kontakt, který mají, tak ho mají jen přes tu spc. prac., tak tam je asi lepší častější návštěva, ale pak jsou děti, které mají rodinu poměrně širokou, takže mají časté návštěvy a tam ty návštěvy jednou za 3 měsíce dostačují, pokud se tam neděje něco jiného. Tady je ještě důležité zmínit, že to záleží i na zaměstnavateli, zda umožní na náklady úřadu jezdit častěji do DD. Vzhledem k tomu, že DD jsou mimo naše město, tak je to finančně nákladné, je potřeba si zamluvit služební vozidlo, což jsou zase náklady. No a v neposlední řadě také záleží na našem času, jelikož jsme dost pracovně vytížené.“

Jakou vážnost přikládáte sdělením dětí v DD?

„Záleží na situaci, pokud děti už známe, nebo je to nový človíček, s kterým se vidíme poprvé nebo podruhé, nebo jestli už máme vztah a vím, že to dítě trochu znám a dokážu jak když poznat, jak moc je to sdělení důležité, jestli něco jakože přikrášlené, aby se zavděčilo a bylo něčím zajímavé, nebo jaká je nálada v tom domově, třeba některé děti z jejich okolí, kteří prožívají něco podobného, tak chtějí být zajímavé a nebo jestli se jich to skutečně týká, ale určitě se tím člověk zabývá a přemýšlí o tom.“

O čem byste se chtěli bavit s dětmi v DD? Jaké téma by podle Vás bylo optimální?

„Začátek je taková klasika, jak je v domově, škola, záliby a pokud vidím, že děti dobře reagují, tak se bavíme taky o té rodině, když tam nějaká je, o jejich přáních, co by oni chtěli a když už jsou to větší děti, tak se docela často bavíme o tom, co by chtěli dělat, až nebudou v domově a jestli mají možnost si ten život třeba nějak naplánovat s rodinou nebo půjdou někam sami. Ale na druhou stranu mi přijde, že se málo mluví o situacích, co se odehrávalo doma, jakože tam ty děti říknou, ano byl jsem u mamky nebo u tatky, ale když to není všechno v pořádku tak se tomu tématu hodně vyhýbají a bez problému mluví o škole, o zájmových aktivitách, o výletech, které poskytují domovy a o těch rodičích nebo o té rodině málo kdy.“

Jak byste zhodnotila dlouhodobou či krátkodobou spolupráci s dítětem v DD?

„Délka spolupráce vychází především z toho, jak dlouho je dítě v ústavu, to znamená, že vlastně při krátkodobé spolupráci se s ním nedá navázat úplně dobře vztah až tak bližší a při té dlouhodobé spolupráci oni už potom, pokud ten pracovník se nestřídá, nemění se ty osoby, tak už toho člověka opravdu vnímají jako osobu bližší, takže potom to má pro mě opravdu smysl.“

Je pro Vás dlouhodobá spolupráce s dětmi v DD důležitější a z jakého důvodu?

„Jak už jsem zmínila v předěšlé otázce, dlouhodobá spolupráce s dětmi má smysl, pokud je tam máme i několik let, tak i s domovem více spolupracujeme a máme možnost ty děti společně nějak vést, nějakým směrem. Dlouhodobá spolupráce je důležitější a smysluplnější pro vytvoření důvěry dítěte v pracovníka a naopak.“

Máte vypořizované, o jakých tématech se děti baví rády a o kterých méně rády nebo nerady?

„Tak rádi se asi baví o volném čase, rádi mluví i o rodině, když s ní vychází dobře, když se s ní setkávají, jezdí na pobyty atd., někdy si ji vylepší, fantazíují o ní, představují si ji v lepším světle, snaží se zapomenout na to špatné. Nerady by se asi bavily o nějakém citlivém tématu, pokud mají osobní problém ve škole, v DD nebo v rodině, např.: rodiče se nezajímají, nejezdí nebo zemřely...“

Přikládáte potřebám dětí nějakou důležitost?

„Určitě ano, tak jako jejich sdělením, protože to jde ruku v ruce. Je nutné se jimi zabývat a minimálně zjistit, jestli jsou jejich potřeby oprávněné nebo se jedná o momentální rozmary. Pokud jsou potřeby oprávněné, tak se obrátíme i na personál DD, zda jsou seznámeni s tím, po čem děti touží a pokud je to možné, tak se snažíme společně „přání“ dětí splnit.“

Jakým způsobem působíte na dítě v DD, co mu předáváte do života?

„Ráda bych jim něco předávala a působila na ně, ale nevím, jestli jim úplně něco předávám. Mám zkušenost, kdy jsem měla pocit, že jsme předali, a vyřešili všechno a za půl roku po opuštění domova, tak všechny ideály a všechny sny, které to dítě mělo, se rozplynuly velmi rychle a nedopadlo to dobře, ale věřím tomu, že v dětech zůstane alespoň ten pocit radosti, když se spolu vidíme. Protože to vnímám tak, že když tam přijedu, tak mě ty děti rády vidí. Většinou se těší a projevují mi tu náklonost tím, že mi to třeba i říknou...“

Preferujete při práci s dětmi v DD určitou věkovou skupinu dětí?

„Určitou věkovou skupinu nepreferuji, ale vzhledem k tomu, že teď momentálně mám malé děti, tak mi vyhovují ty malé děti, ale už jsme pracovali i s těmi pubertáčkami a taky to bylo fajn, ale pravda je, že ty menší děti jsou takové víc bezprostřední, takže když mají radost, tak to na nich člověk pozná, když mají smutek tak to pozná úplně taky a ještě se nebojí to projevovat. Ten pubertální človíček je složitější v rozpoznávání těch emocí.“

Jakým způsobem dáváte dětem v DD na vědomí, že s Vámi mohou hovořit o všem?

„Hned na počátku si vysvětlujeme, proč tam je dítě, co děláme, a to vím, že jim říkám, že všechno, co si spolu řekneme, zůstane jenom mezi námi a ve spise. Takové to ujištění že to nepůjde nikde mimo, kromě situace, kdy třeba soud chce zprávu, tak jim říkám, že paní soudkyně potřebuje znát jejich názor, tak to ví, že to půjde dál, ale i tak, se jich ptám, které informace mohou sdělit. Snažím se v nich probudit důvěru a nezklamat je, protože jen tak to má smysl.“

Co očekáváte od návštěv dětí v DD? ¹

„Já jsem asi spokojená, já očekávám, že když se tam objevím, tak mi řeknou „já jsem se na tebe těšila“, protože mám pocit, že to má smysl, že se ty děti těší a taky mám možná očekávání, že když by měli nějaký problém, tak že mi řeknou, „potřebuji pomoc“, nebo to budou umět sdělit alespoň jiným způsobem, že to z jejich chování poznám.“

Přál/a byste si být v kontaktu s dětmi i po dovršení 18 let?

„V případě, že by si to samotné dítě přálo, tak ano, protože ty děti známe dlouho, máme k nim určitý vztah a oni k nám také, teda pokud se podaří navázat si vzájemnou důvěru, ta je nezbytná. Já osobně nabídla dívce, která v 18. letech odcházela z DD, že mne může kdykoliv kontaktovat, kdyby něco potřebovala, předala jsem jí vizitku s pracovním telefonem a emailem, kde mě v pracovní době zastihne.“ ¹

Jaké informace sdělujete dětem před dovršením 18 let, případně než ukončí pobyt v DD?

„Když už jdou pryč z domova tak většinu času před tím, se je snažím nakontaktovat na nějakého kurátora nebo sociální pracovník pro dospělé a snažím se jim vysvětlit, že když třeba nemají rodinu, tak že existují i organizace, které by jim mohli pomoci, vysvětlíme možnosti bydlení apod., spíše s těmi dětmi mluvíme o tom, jak si oni představují ten život, co by chtěli třeba dělat.“ ¹

Domníváte se, že je vhodné informovat děti v DD o probíhajícím soudním řízení v jejich záležitostech a proč?

„Ano, protože po nás chtějí soudy zprávu z DD i pohovor s dítětem. Vždy dítě seznámím s tím, že se „něco“ děje, většinou je to jen otázka neplacení výživného na děti. Pokud by se řešila rodina, tak o tom dítě ví samo již od pracovníků DD nebo samotných rodičů, pokud jsou v kontaktu.“

Jak pohlížíte na povinnost kontaktování rodičů (podle zákona), dětí umístěných v DD?

„U těch rodičů, si myslím, že to úplně efektivní není, abychom je kontaktovali, protože jako ano, práce s rodiči má smysl, jen tehdy pokud rodič chce. Pokud jsou to ale rodiče, kteří došli o dítě z vážného důvodu, (drogy, alkohol atd.) tak je to úplně jedno, protože v době, kdy jsou ty děti v zařízení a rodiče se nijak nezajímají, tak už je jim úplně jedno jestli se s nimi pracuje nebo ne a v podstatě mám zkušenost, že když se objevíme u rodičů mezi dveřmi, tak řeknou „už zase jdete“, často lžou a vymýšlejí si. Snaží se nám namluvit, jak se o děti sami zajímají, jak jsou s nimi v kontaktu. Přitom z DD víme, že se rodiče neozývají, děti nijak nekontaktují. Spíše mi ale přijde, že ty rodiče o to ani nestojí. Že to potom postrádá smysl, protože ti rodiče, kteří chtějí, tak si ty informace o dětech zjistí i sami v domově nebo děti navštěvují a ti co je jim to úplně jedno, tak tam už ani ten OSPOD už nepomůže, aby tam byla spolupráce, a nemáme úplně možnost ani páky s nimi nějak spolupracovat.“ ²

Jak by jste popsala spolupráci s DD, kde máte v umístěné dítě?

„Spolupráce s DD je velmi důležitá, a proto je důležité mít a udržovat dobré vztahy. Zatím musím zařukat, ale máme výbornou spolupráci s DD. Vzájemně si divíme a podporujeme se. Jen při dobrých vztazích je práce efektivní a můžeme dítě směřovat stejným směrem. Předáváme si informace, vycházíme si maximálně vstříc a vždy jednáme v zájmu dítěte.“ ³

